

Jei įsidarbinti nori jaunas asmuo

Patarimai tėvams, vaikams, darbdaviams

Kas yra vadinami įsidarbinančiais jaunais asmenimis?

Tai asmenys iki aštuoniolikos metų. **Paauglys** – jaunas asmuo, kuriam yra ne mažiau kaip šešiolika ir ne daugiau kaip aštuoniolika metų. **Vaikas** – jaunas asmuo iki šešiolikos metų.

Nuo kelių metų galima įsidarbinti?

Įsidarbinti galima nuo keturiolikos metų. Tačiau net ir tokio vaiko darbas turi būti įformintas darbo sutartimi. Tik taip įgyjamos darbo garantijos, kurios labai reikalingos, ypač jei darbe įvyktų nelaimingas atsitikimas. Darbo sutartis taip pat yra garantija, kad darbuotojui bus sumokėtas sutartas darbo užmokestis, o tuo atveju, jei darbdavys nevykdys šio susitarimo, bus pagrindas ginti savo pažeistas darbuotojo teises darbo ginčų komisijoje.

Kas yra darbo sutartis?

Tai susitarimas tarp darbdavio ir darbuotojo dėl darbo sąlygų (kokį darbą reikės dirbti, kur jį atlikti, koks bus atlygis už tai, kiek valandų per dieną ir kiek dienų per savaitę reikės dirbti ir pan.). Sutartis sudaroma raštu dviem vienodais egzemplioriais, kurių vienas lieka darbdaviui, o kitas – darbuotojui.

Ar keturiolikmetis gali savarankiškai sudaryti darbo sutartį?

Ne. Vaikui nuo keturiolikos iki šešiolikos metų darbo sutarčiai sudaryti reikia vieno iš tėvų (ar kito vaiko atstovo pagal įstatymą) raštiško sutikimo, vaiko sveikatą prižiūrinčio gydytojo leidimo su išvada apie vaiko sveikatą ir tinkamumą dirbti konkrečius numatytus darbus, o mokslo metų laikotarpiu – ir mokyklos, kurioje vaikas mokosi, raštiško sutikimo.

Kokius darbus gali dirbti vaikai?

Vaikai nuo 14 iki 16 metų gali dirbti tik lengvus darbus – tokius, kurie dėl atitinkamų užduočių pobūdžio ir atlikimo sąlygų nekenkia vaikų saugai, sveikatai, vystymuisi, netrukdo lankyti mokyklos ir mokytis pagal privalomojo švietimo ir profesinio mokymo programas, gauti švietimo pagalbą. Vaikams nuo 14 metų leidžiama dirbti lengvus darbus kultūros, meno, sporto, reklamos, prekybos, apgyvendinimo ir maitinimo, paslaugų, informacijos ir ryšių, finansinėje ir draudimo, administracinėje ir aptarnavimo, namų ūkio, žemės ūkio srityse.

Ar nustatyti ir kiti apribojimai, susiję su jaunų asmenų darbais?

Siekiant apsaugoti jaunus asmenis nuo bet kokios konkrečios rizikos, **jauni asmenys negali būti įdarbinti, jeigu:**

1. dėl objektyvių ar subjektyvių priežasčių jie nėra fiziškai ar psichologiškai pajėgūs dirbti darbo;
2. darbas susijęs su kenksmingų veiksnių poveikiu, įskaitant toksiškus ir kancerogeninius, mutageninius veiksnius, taip pat veiksnius, galinčius pakenkti dar negimusiam vaikui, taip pat kokiu nors kitu būdu visam gyvenimui pakenkti žmogaus sveikatai;
3. darbas susijęs su kenksmingu spinduliuotės poveikiu;
4. darbas susijęs su nelaimingų atsitikimų darbe rizika, kuri gali būti neatpažinta ar jos neišvengta dėl jaunų asmenų nepakankamo dėmesio saugai arba patirties ar mokymo trūkumo;
5. darbas susijęs su rizika sveikatai dėl labai didelio šalčio ar karščio arba dėl triukšmo, vibracijos, ergonominių veiksnių.

Vyriausybės nutarimu **numatytas nebaigtinis sąrašas darbų, kuriuos draudžiama dirbti jauniems asmenims**, pvz., darbą, keliantį elektros pavojų ar susijusį su sprogiosiomis medžiagomis; darbą, kurio spartą lemia mechanizmai ir kuris apmokamas pagal kiekybinius rezultatus ir kt., taip pat numatytas nebaigtinis sąrašas sveikatai kenksmingų ir pavojingų fizikinių, biologinių bei cheminių veiksnių, kuriems esant, jaunų asmenų darbas draudžiamas (*visas nebaigtinis draudžiamų darbų sąrašas yra patvirtintas 2013 m. gruodžio 18 d. Vyriausybės nutarime Nr. 1264*).

Kada galima pradėti dirbti?

Kitą dieną, kai sudaryta darbo sutartis (jei darbo sutartyje nesulygta kitaip) ir **kai darbdavys informavo apie galinčius kilti pavojus ir priemones jiems išvengti**, pasirašytinai supažindino su būsimojo darbo sąlygomis, darbo tvarkos taisyklėmis ir instruktavo, kaip saugiai atlikti pavestą darbą.

Darbdavys, sudarydamas darbo sutartį su vaiku (jaunu asmeniu nuo 14 iki 16 metų):

1. pateikia vienam iš tėvų ar kitam vaiko atstovui pagal įstatymą ir vaiko sveikatą prižiūrinčiam gydytojui numatomų darbo sąlygų aprašymą, nurodydamas galimą profesinę riziką, o mokslo metų laikotarpiu – taip pat ir mokyklai, kurioje vaikas mokosi;
2. gauna vieno iš tėvų ar kito vaiko atstovo pagal įstatymą raštišką sutikimą, vaiko sveikatą prižiūrinčio gydytojo pažymą su išvada apie vaiko sveikatą ir tinkamumą dirbti konkrečius darbus, numatytus darbo sutarties sąlygų aprašyme, o mokslo metų laikotarpiu – taip pat ir mokyklos, kurioje vaikas mokosi, raštišką sutikimą.

Kokia gali būti jaunų asmenų darbo laiko trukmė?

Vaikas gali dirbti iki 2 val. per dieną ir 12 val. per savaitę mokslo metu, tačiau ne tada, kai mokykloje vyksta pamokos, arba 7 val. per dieną ir 35 val. per savaitę, kai dirbama ne mažiau kaip savaitę ne mokslo metų metu. Šis darbo laikas gali būti pailgintas iki 8 val. per dieną ir 40 val. per savaitę vaikams, kuriems sukako 15 metų. Vaikų darbas rytais nuo 6 iki 7 valandos prieš pamokas draudžiamas. Vaikų, dirbančių lengvus darbus prekybos, apgyvendinimo ir maitinimo, paslaugų, informacijos ir ryšių, finansinėje ir draudimo, administracinėje ir aptarnavimo, namų ūkio, žemės ūkio srityse, darbas nuo 20 iki 6 valandos draudžiamas.

Paauglys gali dirbti ne daugiau kaip 8 val. per parą kartu su kasdiene pamokų trukme ir ne daugiau kaip 40 val. per savaitę kartu su pamokų trukme per savaitę. Paaugliams, dirbantiems laivuose, naktis yra devynių valandų laiko tarpas, kuris prasideda ne vėliau kaip 22 valandą ir baigiasi ne anksčiau kaip 6 valandą.

Koks poilsio laikas nustatytas jauniems asmenims?

Paros nepertraukiamo poilsio laikas vaikams per 24 val. laikotarpį privalo būti ne trumpesnis kaip 14 val. paeiliui, paaugliams – ne trumpesnis kaip 12 val. paeiliui ir apimti laiką nuo 22 val. vakaro iki 6 val. ryto.

Asmenims iki aštuoniolikos metų turi būti suteikiamos ne mažiau kaip dvi poilsio dienos per savaitę. Jauniems asmenims, kai darbo dienos trukmė yra ilgesnė kaip 4 val., dar privalo būti suteikta mažiausiai 30 min. papildoma pertrauka darbo metu. Ji įskaitoma į darbo laiką.

Kokios dar lengvos taikomos jauniems asmenims?

- Draudžiama skirti dirbti naktį.
- Draudžiama skirti dirbti viršvalandinius darbus.
- Negalima skirti budėti įmonėje ar namuose.
- Poilsio ir švenčių dienomis jauni asmenys gali būti skiriami dirbti tik jiems sutikus.
- Negali būti nustatytas išbandymas darbdavio iniciatyva sudarant darbo sutartį.
- Jauno asmens reikalavimu jam nustatomas ne visas darbo laikas.
- Kasmetinių atostogų trukmė – 35 kalendorinės dienos, taip pat po šešių mėnesių nepertraukiamojo darbo įmonėje suteikta teisė pasirinkti šių atostogų laiką.

- Draudžiama siųsti jauną asmenį į komandiruotes.
- Negali būti sudaryta visiškos materialinės atsakomybės sutartis.
- Vaikams jų pageidavimu suteikiamos kasmetinės atostogos arba nemokamos atostogos per mokinių atostogas.
- Vaikams turi būti užtikrintas 14 kalendorinių dienų iš eilės poilsis per mokinių vasaros atostogas.
- Vaikams suteikiama ne mažiau kaip 14 kalendorinių dienų iš eilės kasmetinių atostogų arba nemokamų atostogų per mokinių vasaros atostogas, jei dirbama per visas tų metų mokinių vasaros atostogas.

NAUJOKO DARBE ATMINTINĖ

Šiuos patarimus būtų naudinga iškirpti ir įteikti kiekvienam pradedančiajam dirbti: jie padės susigaudyti, kaip elgtis naujoje veiklos srityje, o gal net išgelbės gyvybę ar sveikatą.

Taigi, žinokite:

- Nesiimkite jokios užduoties, kol jūsų nemokė, kaip ją tinkamai vykdyti.
- Jei manote, kad prieš pradedant darbą instruktodami jus perkrauna informacija arba ją pateikia per greitai, paprašykite jus mokančiojo kalbėti lėčiau ir dar kartą pakartoti instrukcijas.
- Neišeikite už savo darbo vietos ribų, nebent jums tai lieptų daryti. Kitose darbo vietose gali būti įvairių jums nežinomų pavojų, pavyzdžiui, virš galvos ištiesti laidai, slidžios grindys, nuodingos cheminės medžiagos ir pan.
- Jei ko nors nežinote - klauskite. Išvengti nelaimės darbe gali padėti jus prižiūrintis vyresnysis asmuo ar bendradarbis. Drąsiai sakykite, kada jus reikia daugiau pamokyti ar ką nors paaiškinti.
- Atlikdami užduotį, naudokite tinkamas asmenines apsaugos priemones. Įvairiose darbo vietose tai gali būti specialus apavas, šalmas, pirštinės, specialūs akiniai, ausų kištukai ir kt.. Įsitikinkite, kad tikrai žinote, kada ir kokią aprangą naudoti, kur ją rasti, kaip naudoti ir kaip prižiūrėti. Jei dirbate kompiuteriu, jums reikalingos kitos žinios – kaip tinkamai sureguliuoti stalo ir klaviatūros aukštį, prisitaikyti kėdę, taisyklingai sėdėti, kas kiek laiko daryti pertraukas ir pan. - kad po keleto metų netektų vargti dėl stuburo, akių ar kitų ligų.
- Sužinokite, ką daryti ypatingais atvejais, pavyzdžiui, įsijungus priešgaisrinei signalizacijai, dingus elektrai ir pan.
- Nedelsdami savo darbų vadovui, darbuotojų saugos ir sveikatos atstovui, jei toks yra, praneškite apie visus nelaimingus atsitikimus darbo vietoje.
- Neignorokite jokių nemalonių, neįprastų požymių, pavyzdžiui, kai ima skaudėti galvą ar kitą kūno dalį, sukasi galva, niežti kūną, graužia akis, nosį ar gerklę – tai gali būti didelės sveikatos problemos pradžia. Praneškite apie šiuos pojūčius darbų vadovui, prižiūrinčiam vyresniam asmeniui, kad jus nukreiptų pas gydytoją, į darbo medicinos tarnybą, jei tokia yra.
- Laikykitės gautų patarimų ir instrukcijų.